

**VAN Speelautomaten
brancheorganisatie**

Onderzoek kengetallen
speelautomatenbranche

Periode 2002-2004

Samenvatting

KPMG Business Advisory Services B.V.

Dit rapport heeft 20 pagina's

December 2005

Disclaimer

De in dit document vervatte informatie is van algemene aard en is niet toegespitst op de specifieke omstandigheden van een bepaalde persoon of entiteit. Wij streven ernaar juiste en tijdige informatie te verstrekken. Wij kunnen echter geen garantie geven dat dergelijke informatie op de datum waarop zij wordt ontvangen nog juist is of dit in de toekomst blijft. Daarom adviseren wij u op grond van deze informatie geen beslissingen te nemen behoudens op grond van advies van deskundigen na een grondig onderzoek van de desbetreffende situatie.

Op de informatie die in het kader van het onderzoek door ons is ontvangen dan wel vergaard en op de informatie die in dit rapport wordt gepresenteerd, is door KPMG geen accountantscontrole toegepast.

Samenvatting

Inleiding

In opdracht van de VAN Speelautomaten brancheorganisatie heeft KPMG Business Advisory Services B.V. (hierna KPMG) voor het tweede achtereenvolgende jaar de omvang, opbouw en ontwikkeling van de speelautomatenbranche in Nederland onderzocht. In dit rapport wordt ingegaan op de periode 2002-2004, het rapport van vorig jaar onderzocht de periode 2001-2003. Dit rapport heeft dezelfde structuur en opzet als het vorige rapport. Er zijn dit jaar geen interviews met exploitanten van speelautomaten afgenomen. In deze samenvatting worden de belangrijkste onderzoeksresultaten kort weergegeven.

De speelautomatenmarkt in Nederland kan worden onderverdeeld naar exploitatievorm (horeca en amusementscentra) en automaattype (kansspelautomaat en behendigheidsautomaat). Deze onderverdeling is ook gehanteerd bij het onderzoek en bij de presentatie van de onderzoeksresultaten. De branche ontplooit drie kernactiviteiten: exploitatie van speelautomaten in de horeca, exploitatie van speelautomaten in amusementscentra en de ontwikkeling, productie en verkoop van speelautomaten. De exploitatie van speelautomaten in de horeca en in amusementscentra is uitgebreid onderzocht. Voor de activiteit ontwikkeling, productie en verkoop van speelautomaten is er onderzoek gedaan naar het aantal verkochte kansspelautomaten (inclusief de zogenaamde meerspelers).

In dit onderzoek heeft KPMG kwantitatieve gegevens verzameld door middel van enquêtes. Meer informatie over de onderzoeksaanpak is opgenomen in Bijlage B. Deze bijlage is onlosmakelijk verbonden met deze rapportage. In onderstaande tabel is het marktaandeel van de steekproef voor 2004 weergegeven.

Sector	Respons 2004	#kansspel-automaten in steekproef	Marktaandeel steekproef kansspel-automaten	#meerspelers steekproef	marktaandeel steekproef meerspelers	#amusements-centra steekproef	%amusements-centra steekproef t.o.v. gehele populatie
Horeca	25	8906	34,9%	-	-	-	-
Amusementscentra	15	9024	59,0%	397	69,9%	152	53,9%
SHI	6	-	95%	-	-	-	-

Tabel 1: Marktaandeel respondenten 2004.

Bron: Onderzoek KPMG.

Net als in de rapportage 2001-2003 hebben alle statistische evaluaties een betrouwbaarheid van 90%. Bijlage C bevat de deviaties (boven- en ondergrens van de schatting) van alle statistische evaluaties. Bijlage C is een integraal onderdeel van deze rapportage. Individuele resultaten in deze rapportage kunnen dan ook niet op zichzelf beschouwd worden. De nauwkeurigheid van de schattingen is in de diagrammen in bijlage C aangegeven met behulp van een verticale zwarte T-lijn.

Verispect heeft een uitvoerige additionele controle gedaan op de volledigheid en juistheid van de opgaven van exploitanten voor wat betreft het aantal geëxploiteerde amusementscentra en het type amusementscentrum. Deze controle heeft plaatsgevonden op basis van historische en ervaringsgegevens. Dit heeft geleid tot een bijstelling in het aantal door Verispect gerapporteerde opgestelde amusementscentra in de jaren 2002 en 2003.

Verispect heeft voor het jaar 2004 een uitsplitsing gemaakt naar seizoensamusementscentra (amusementscentra die gedurende een min of meer vaste aaneengesloten periode van tenminste 3 maanden per jaar geheel gesloten zijn voor wat betreft de exploitatie van speelautomaten) en permanente amusementscentra. Ook is er onderscheid gemaakt naar amusementscentra met enkel behendigheidsautomaten (TB) en amusementscentra met in ieder geval kansspelautomaten (TS met eventueel TB). Daarnaast zijn er twee amusementscentra geteld waarin geen speelautomaten staan opgesteld.

	TB	TS+TB	Geen	Totaal
Seizoens amusementscentra	17	3	1	21
Permanente amusementscentra	3	257	1	261
Totaal	20	260	2	282

Tabel 2: Uitsplitsing van het aantal amusementscentra (2004).

Bron: Opgave Verispect.

In het onderzoek over de periode 2001-2003 is voor de berekening van het aantal meerspelers uitgegaan van het aantal amusementscentra zoals op dat moment bekend bij Verispect. Deze aantallen zijn gewijzigd naar aanleiding van de bijstelling van Verispect in 2005. Voor de jaren 2002 en 2003 is, in tegenstelling tot het jaar 2004, de uitsplitsing van amusementscentra (naar seizoens- en permanente amusementscentra, behendigheids- en kansspelautomaten en gevulde en leegstaande amusementscentra) niet bekend. Verondersteld wordt dat de ratio totaal aantal amusementscentra vergeleken met permanente amusementscentra niet substantieel wijzigt over de jaren.

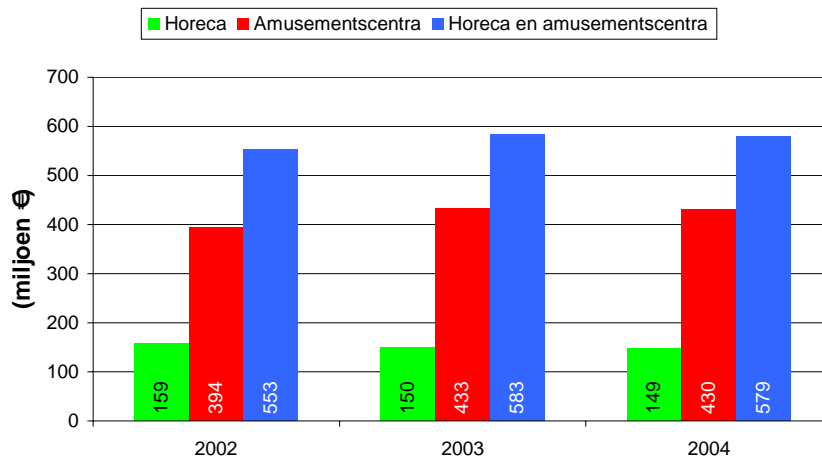
Door de bijstelling van het aantal amusementscentra en de gewijzigde berekening van het aantal meerspelers zal de omzet van de meerspelers zoals hier gerapporteerd verschillen van de omzet meerspelers zoals vermeld in het vorige rapport.

Tenzij anders aangegeven is de omzet voor dit onderzoek gedefinieerd als: inworp -/- uitbetalingen -/- het aandeel van de mede-exploitant (in geval van horeca-exploitatie) -/- de omzetbelasting.

Onderzoeksresultaten branche

Omzetontwikkeling speelautomatenbranche

In onderstaande figuur wordt de totale omzet behaald met de exploitatie van speelautomaten weergegeven.

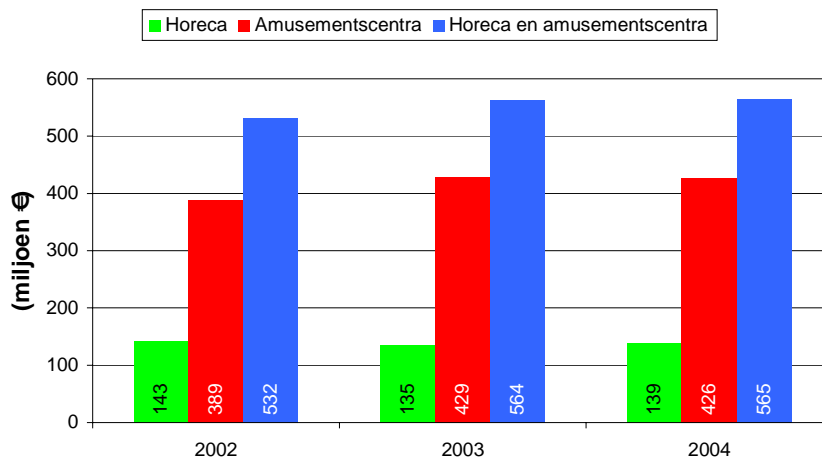

Figuur 1: Schatting van de totale omzet behaald met de exploitatie van speelautomaten.

Bron: Onderzoek KPMG.

Omzetontwikkeling kansspelautomaten

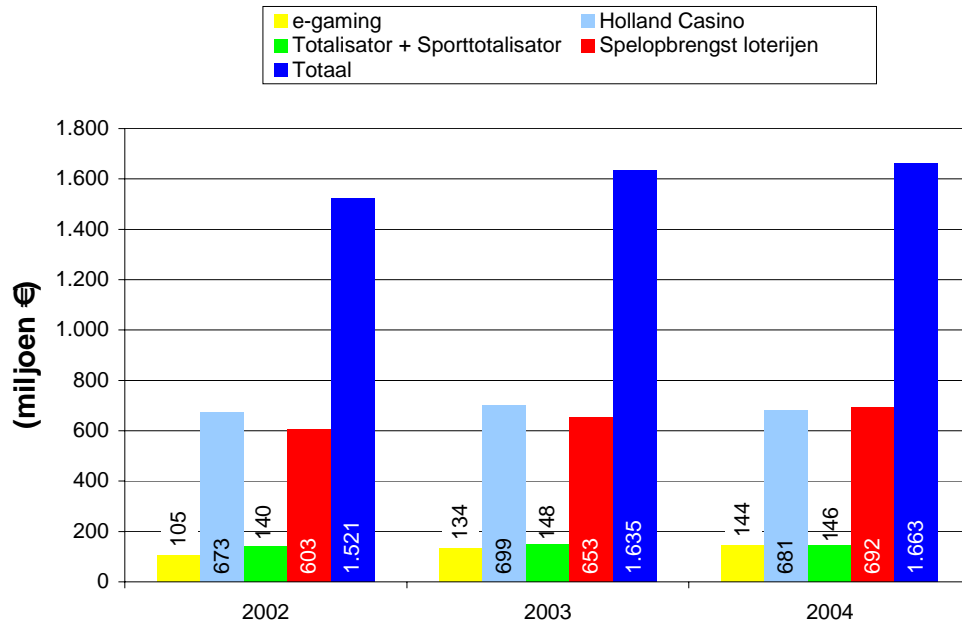
In onderstaande figuur wordt de totale omzet behaald met de exploitatie van kansspelautomaten (inclusief meerspelers) weergegeven.

Figuur 2: Schatting van de totale omzet behaald met de exploitatie van kansspelautomaten.

Bron: Onderzoek KPMG.

In Figuur 3 zijn de spelopbrengsten weergegeven van de nationale vergunninghouders en illegale internet spelen (e-gaming).

Figuur 3: Spelopbrengst van nationale kansspelvergunninghouders (Holland Casino, loterijen, totalisator en sporttotalisator) en interactieve internetkansspelen (e-gaming).

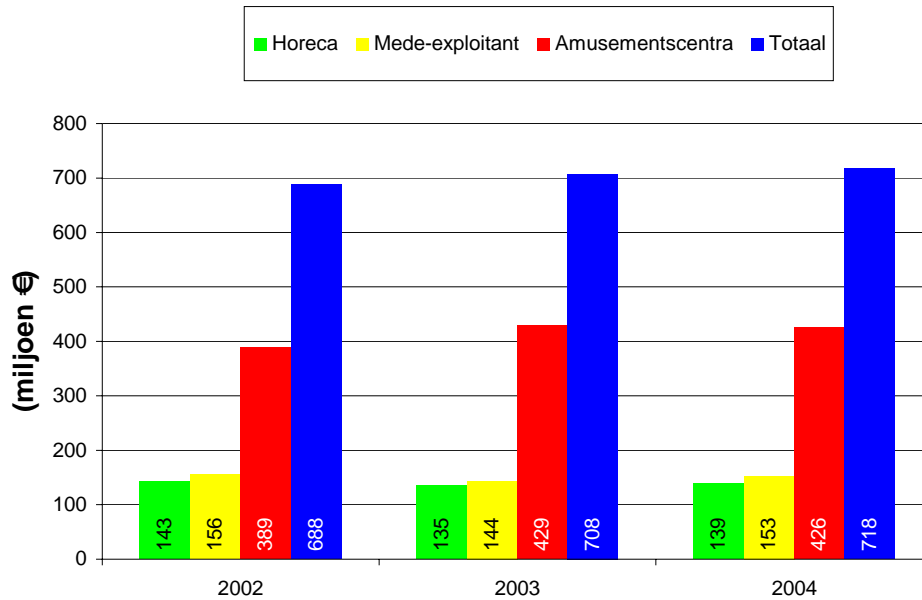
Bronnen:

Jaarverslag 2004 - College van Toezicht op de Kansspelen;

Kansspelen via nieuwe media 2004 - Motivation (in opdracht van het College van Toezicht op de Kansspelen).

Opmerking: De spelopbrengst e-gaming 2004 is inclusief belpelen.

In onderstaand figuur is de opbrengst van de speelautomatenbranche behaald met kansspelautomaten (inclusief meerspelers) opgenomen. Hierin wordt ook de omzet behaald door de mede-exploitant / horecaondernemer vermeld.

Figuur 4: Spelopbrengst speelautomatenbranche.

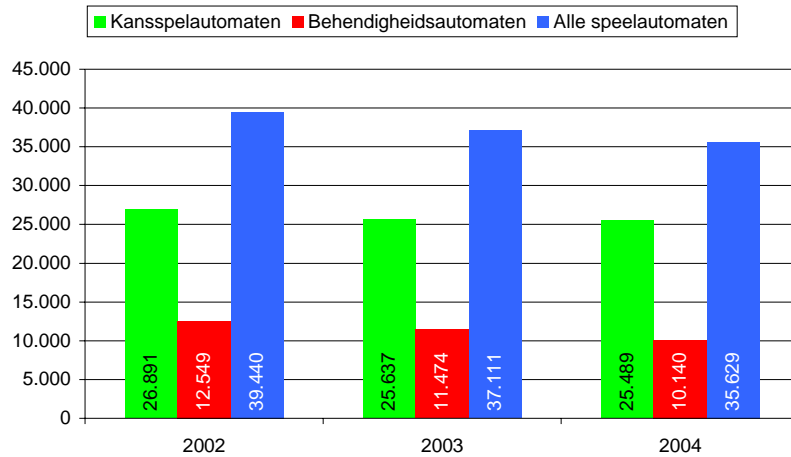
Bron: Onderzoek KPMG.

Uit de twee bovenstaande grafieken blijkt dat de totale kansspelopbrengst van de nationale vergunninghouders en de illegale internetspelen stijgt met 9,3% (2002-2004) en de kansspelopbrengst van de speelautomatenbranche met 4,4% stijgt (2002-2004).

Onderzoeksresultaten horeca

Aantallen speelautomaten

Figuur 5 laat zien dat zowel het aantal kansspelautomaten als het aantal behendigheidsautomaten in de horeca afneemt.

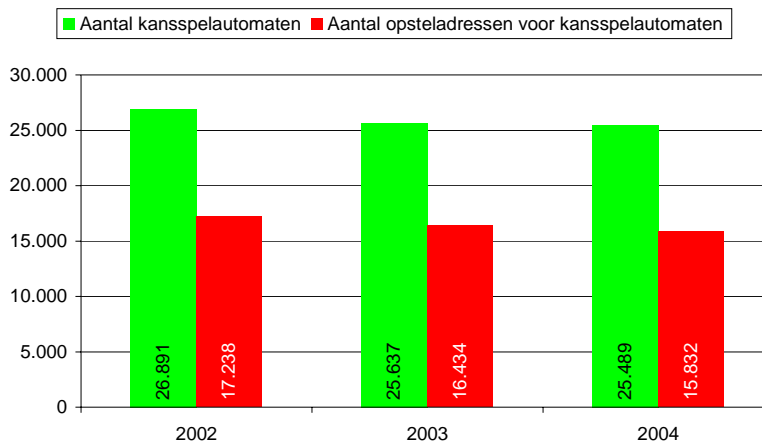

Figuur 5: weergave van de aantallen door de branche opgestelde speelautomaten in de horeca (2002-2004).

Bron: 2002: onderzoek KPMG. 2003 en 2004: opgave Verispect.

Ontwikkeling aantal opsteladressen voor kansspelautomaten

Op basis van het aantal opgestelde kansspelautomaten (zie Figuur 5) en gegevens over het gemiddelde aantal kansspelautomaten per opsteladres kan tot de volgende indicatieve ontwikkeling van het aantal opsteladressen worden gekomen:

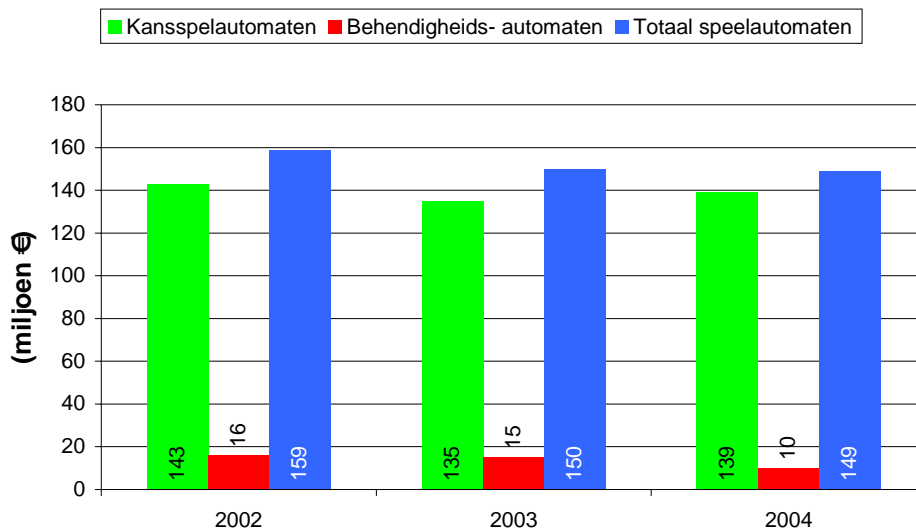
Figuur 6: Schatting van de aantallen opsteladressen en de daar opgestelde kansspelautomaten in de horeca (2002-2004).

Bron: 2002: onderzoek KPMG. 2003 en 2004: opgave Verispect.

Horeca: Omzetontwikkeling speelautomaten

De omzet behaald met kansspelautomaten stijgt van 135 miljoen EUR (2003) naar 139 miljoen EUR (2004). Uit de steekproef blijkt dat vooral de kleinere exploitanten (11-50 kansspelautomaten) een stijgende omzet per kansspelautomaat laten zien.

Voor het jaar 2004 is de omzet behaald met behendigheidsautomaten gerapporteerd exclusief de omzet behaald met behendigheidsautomaten zonder TB-nummer.

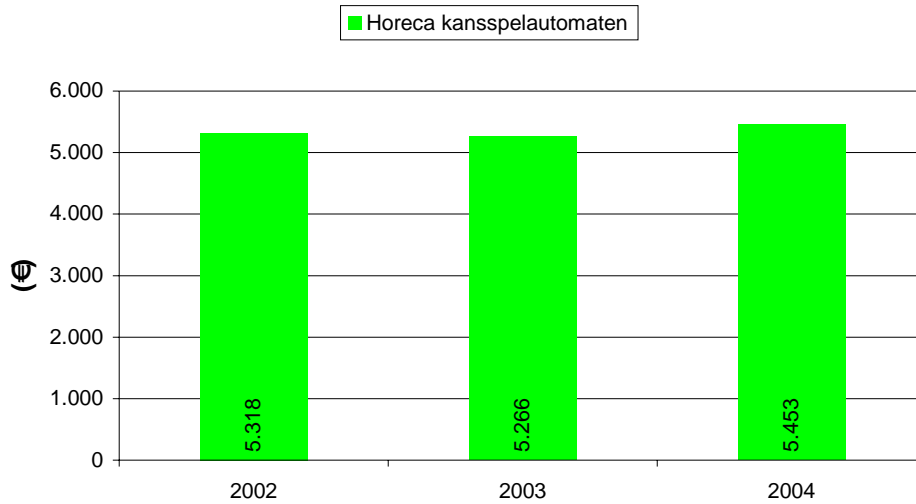

Figuur 7: Schatting van de omzet uit exploitatie van speelautomaten in de horeca.

Bron: Onderzoek KPMG.

Ontwikkeling gemiddelde omzet van kansspelautomaten

De gemiddelde omzet per kansspelautomaat, behaald met exploitatie van deze automaten in de horeca is in 2004 gestegen naar 5.453 EUR (Figuur 8).

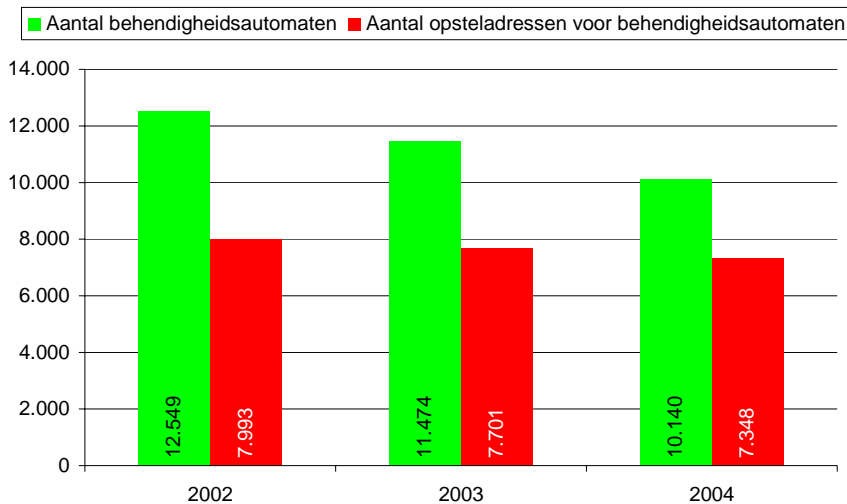

Figuur 8: Schatting van de gemiddelde omzet per kansspelautomaat door speelautomatenbranche behaald met de exploitatie van kansspelautomaten in de horeca.

Bron: Onderzoek KPMG.

Ontwikkeling gemiddelde omzet van behendigheidsautomaten

De daling van de omzet behaald met behendigheidsautomaten in de horeca kan worden verklaard uit een daling van het aantal opgestelde behendigheidsautomaten (Figuur 9) en de teruglopende omzet (Figuur 10).

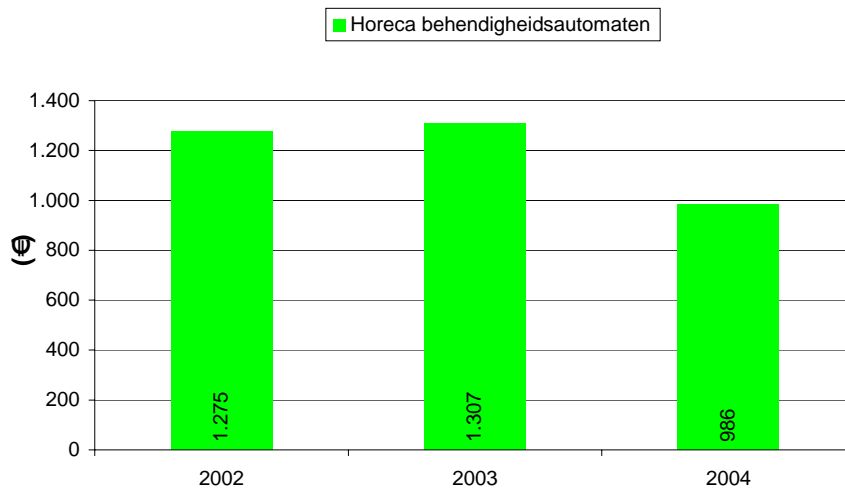

Figuur 9: Schatting van de aantallen opsteladressen en de daar opgestelde behendigheidsautomaten in de horeca (2002-2004).

Bron: 2002: onderzoek KPMG. 2003 en 2004: opgave Verispect.

De gemiddelde omzet per in de horeca geëxploiteerde behendigheidsautomaat is in Figuur 10 weergegeven. De gemiddelde omzet per behendigheidsautomaat vertoont in 2004 een sterke daling ten opzichte van de gemiddelde omzet per automaat in 2003.

Voor het jaar 2004 is de omzet behaald met behendigheidsautomaten gerapporteerd exclusief de omzet behaald met behendigheidsautomaten zonder TB-nummer. De gemiddelde omzet per behendigheidsautomaat in 2004 is volgens exploitanten lager wanneer wel rekening zou worden gehouden met de omzet van behendigheidsautomaten zonder TB-nummer.

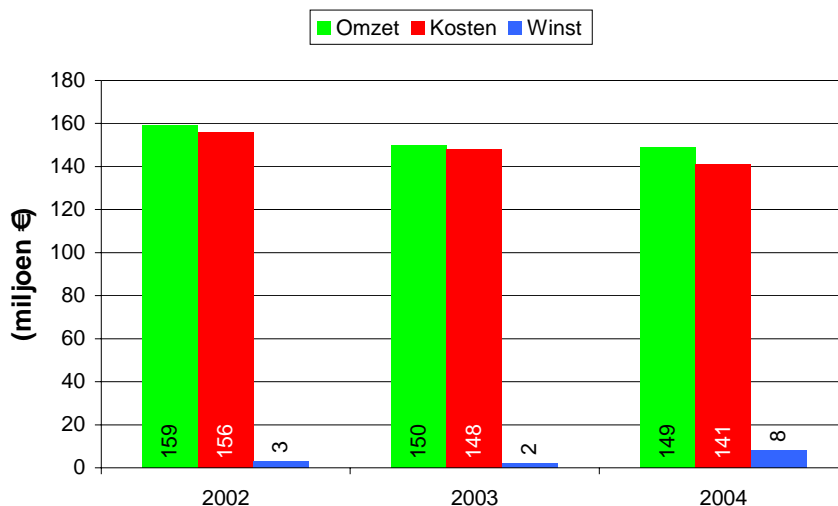

Figuur 10: Schatting van de gemiddelde omzet per behendigheidsautomaat geëxploiteerd in de horeca.

Bron: Onderzoek KPMG.

Ontwikkeling omzet, kosten en winstgevendheid

In het volgende figuur worden de schattingen van de totale omzet, de totale kosten en de daaruit volgende winst, samenhangend met de exploitatie van speelautomaten in de horeca, gepresenteerd.

Figuur 11: Schatting van de totale omzet, kosten en winst voortkomend uit de exploitatie van speelautomaten in de horeca.

Bron: Onderzoek KPMG.

Net als de omzetten vertonen ook de kosten een daling. In 2004 dalen de kosten sneller dan de omzet wat een stijgende winst tot gevolg heeft. De *winstgevendheid*¹ is gedaald van 1,9% (2002) naar 1,3% (2003) en is vervolgens gestegen naar 7,4% (2004).

De dalende kosten en stijgende winst lijken te duiden op kostenreductie door de exploitanten. De personeelskosten dalen van 36,7% (2003) naar 33,5% (2004). Het dalende aantal opsteladressen van speelautomaten in de horeca kan betekenen dat er minder personeel (zoals bijvoorbeeld monteurs en vertegenwoordigers) in dienst is bij een exploitant, met als gevolg dat de personeelskosten dalen. De overige afschrijvingen dalen van 19,3% (2003) naar 17,6% (2004). Overige afschrijvingen bestaan voor een belangrijk deel uit de afschrijving op speelautomaten. Dit kan betekenen dat investeringen die zijn gemaakt voor de Euro-ombouw van speelautomaten en voor de invoering van de Nijpelsautomaat, grotendeels zijn afgeschreven. Ook nemen de vervangingsinvesteringen waarschijnlijk af.

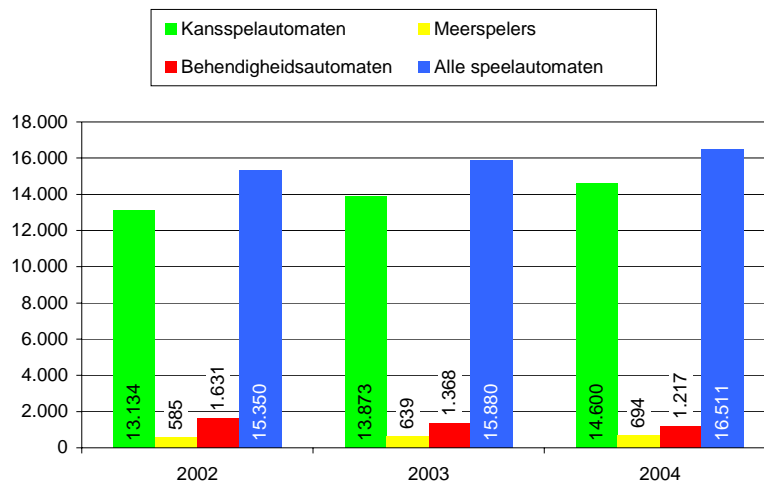
De kosten- en winstpercentages zijn uitgedrukt als percentage van de omzet.

¹ Winst voor belasting = omzet -/- personeelskosten -/- overige kosten -/- rentelasten -/- afschrijvingen goodwill -/- overige afschrijvingen

Onderzoeksresultaten amusementscentra

Aantallen speelautomaten

Het totale aantal geëxploiteerde speelautomaten in amusementscentra vertoont een licht stijgende trend, zoals blijkt uit Figuur 12.

Figuur 12: Weergave van de aantallen door de branche opgestelde speelautomaten in amusementscentra (2002-2004).

Bron: Opgave Verispect

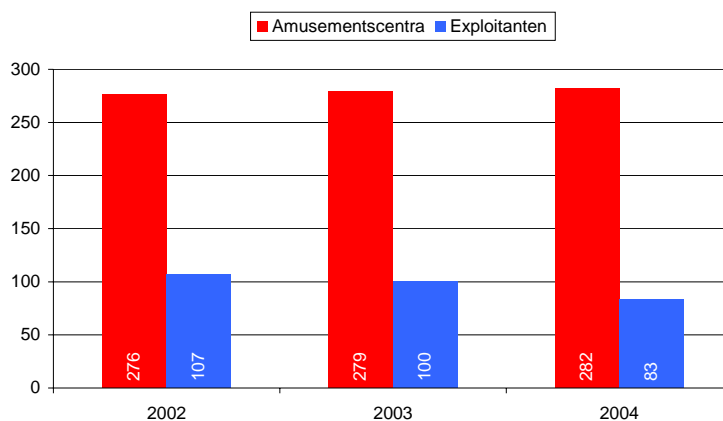
Opmerking: Het aantal meerspelers is volledig gebaseerd op onderzoek van KPMG.

Aantallen amusementscentra

Verispect heeft een uitvoerige additionele controle gedaan op de volledigheid en juistheid van de opgaven van exploitanten voor wat betreft het aantal geëxploiteerde amusementscentra en het type amusementscentrum. Deze controle heeft plaatsgevonden op basis van historische en ervaringsgegevens. Dit heeft geleid tot een bijstelling in het aantal door Verispect gerapporteerde amusementscentra in de jaren 2002 en 2003².

Om deze reden wijken het aantal weergegeven amusementscentra, enkele ratio's, het aantal meerspelers en de omzet meerspelers in de jaren 2002 en 2003 in dit rapport af van de rapportage van KPMG over de periode 2001-2003 (zie voor uitleg hoofdstuk 3.4).

In de volgende figuur is het aantal amusementscentra en het aantal exploitanten weergegeven. De daling van het aantal exploitanten hangt volgens Verispect mede samen met het feit dat een aantal exploitanten in 2004 de speelautomaten maar op één vergunning heeft opgegeven. Dit wordt mogelijk veroorzaakt doordat exploitanten vaker gebruik maken van één exploitatievergunning voor de gehele onderneming in plaats van een vergunning per juridische entiteit of vestiging. Dit betekent dat het aantal vergunningen voor de exploitatie van speelautomaten in amusementscentra is afgenomen.

Figuur 13: weergave van het aantal amusementscentra (2002-2004).

Bron: Opgave Verispect.

² Kamerstuk TK 24 557 Nr. 58

Verispect heeft voor het jaar 2004 een uitsplitsing gemaakt naar seizoensamusementscentra (amusementscentra die gedurende een min of meer vaste aaneengesloten periode van tenminste 3 maanden per jaar geheel gesloten zijn voor wat betreft de exploitatie van speelautomaten) en permanente amusementscentra. Ook is er onderscheid gemaakt naar amusementscentra met enkel behendigheidsautomaten (TB) en amusementscentra met in ieder geval kansspelautomaten behendigheidsautomaten (TS met eventueel TB). Daarnaast zijn er twee amusementscentra geteld waarin geen speelautomaten staan opgesteld.

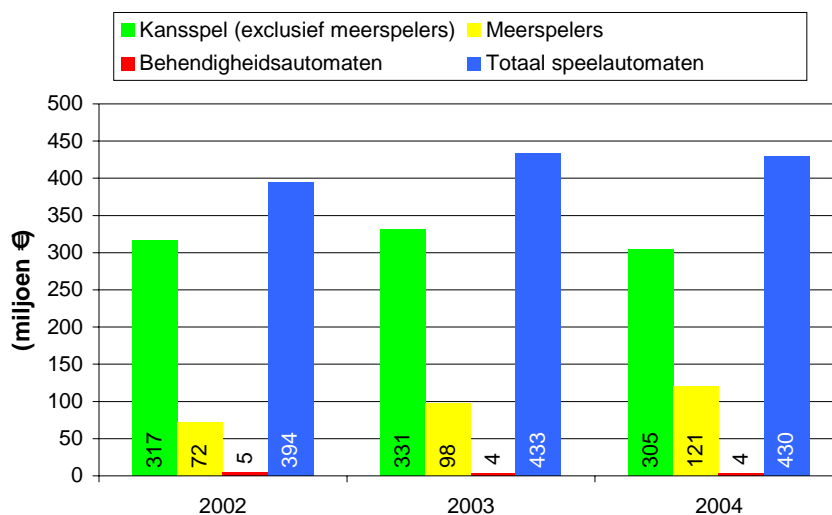
	TB	TS+TB	Geen	Totaal
Seizoens amusementscentra	17	3	1	21
Permanente amusementscentra	3	257	1	261
Totaal	20	260	2	282

Tabel 3: Uitsplitsing van het aantal amusementscentra (2004)

Bron: Opgave Verispect.

Omzetontwikkeling speelautomaten

Uit onderstaande figuur blijkt dat de omzet behaald met kansspelautomaten in 2004 ten opzichte van voorgaand jaar daalt. De omzet behaald met meerspelers vertoont een stijgende lijn. De totale omzet behaald met kansspelautomaten (inclusief meerspelers) verschilt in 2004 (426 miljoen EUR) weinig in vergelijking met 2003 (429 miljoen EUR). Dit kan duiden op substitutie van de kansspelautomaat door de meerspeler. Voor het jaar 2004 is de omzet behaald met behendigheidsautomaten gerapporteerd exclusief de omzet behaald met behendigheidsautomaten zonder TB-nummer.

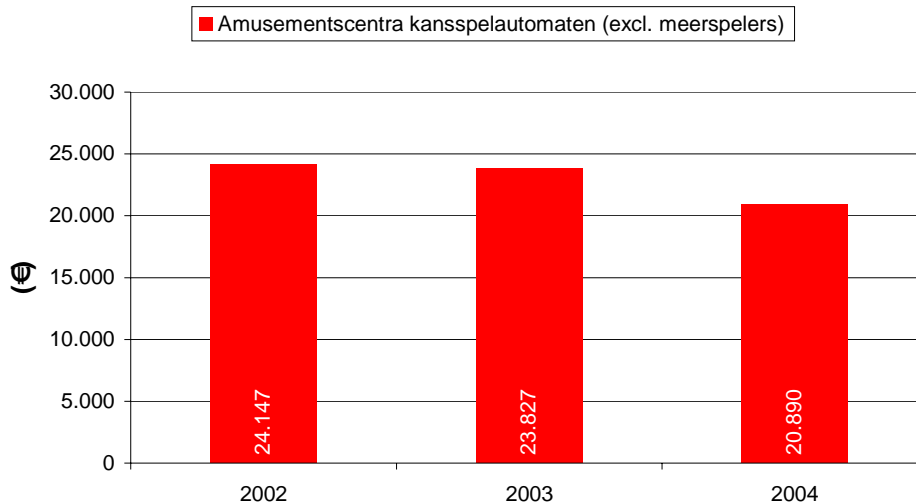

Figuur 14: Schatting van de omzet uit exploitatie van speelautomaten in amusementscentra..

Bron: Onderzoek KPMG.

Ontwikkeling gemiddelde omzet van kansspelautomaten (excl. meerspelers)

De gemiddelde omzet per kansspelautomaat (exclusief meerspelers), behaald met exploitatie van deze automaten in de amusementscentra, vertoont een dalende trend. In 2003 was de gemiddelde omzet per kansspelautomaat nog 23.827 EUR, in 2004 daalde de omzet naar 20.890 EUR.

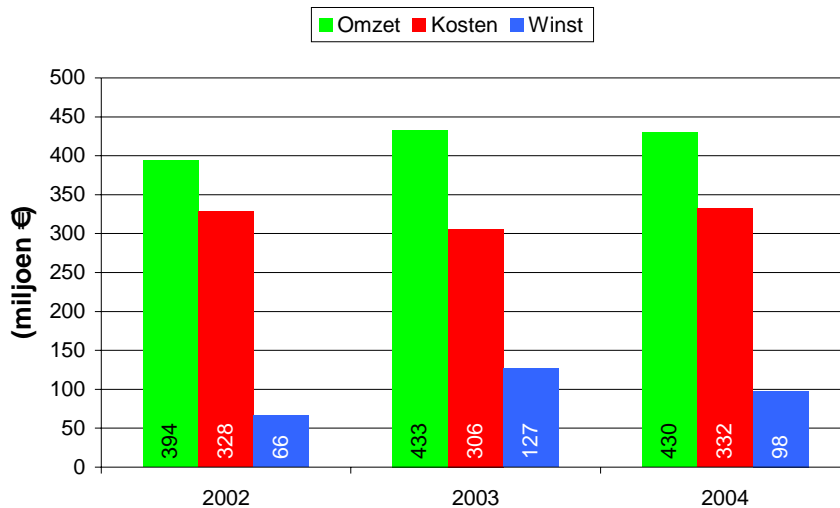
Figuur 15: Schatting van de gemiddelde omzet per kansspelautomaat (exclusief meerspelers) behaald met de exploitatie van kansspelautomaten in amusementscentra

Bron: Onderzoek KPMG.

De dalende omzet behaald met de exploitatie van kansspelautomaten exclusief meerspelers gaat gepaard met een stijgende omzet behaald met meerspelers. Er lijkt sprake te zijn van een kannibaliserend effect van de meerspelers ten opzichte van de kansspelautomaten.

Ontwikkeling omzet, kosten en winstgevendheid

In onderstaande figuur worden de schattingen van de totale omzet, de totale kosten en de winst als gevolg van exploitatie van speelautomaten in amusementscentra gepresenteerd.

Figuur 16: Schatting van de totale omzet, kosten en winst voortkomend uit de exploitatie van speelautomaten in amusementscentra.

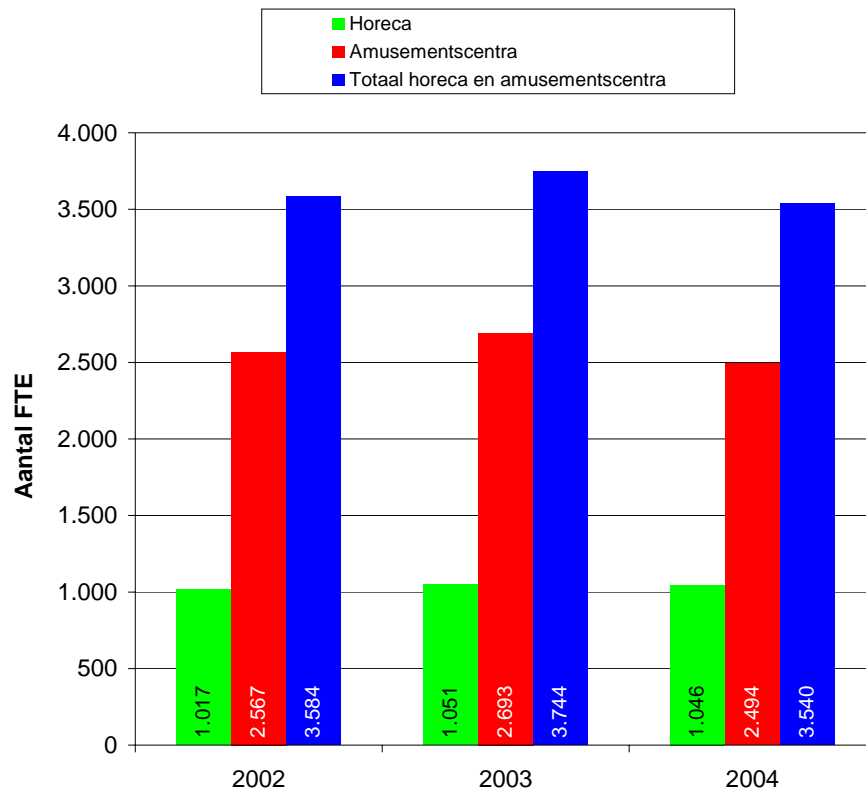
Bron: Onderzoek KPMG.

De *winstgevendheid*³ ontwikkelde zich van 16,8% (2002), 28,8% (2003) tot 22,7 % (2004). De winst is in 2004 gedaald ten opzichte van 2003 door een stijging van de kosten bij een nagenoeg gelijkblijvende omzet. De winstgevendheid is hier vermeld als percentage van de omzet.

³ Winst voor belasting = omzet -/- personeelskosten -/- overige kosten -/- rentelasten -/- afschrijvingen goodwill -/- overige afschrijvingen

Werkgelegenheid

In onderstaande figuur is de werkgelegenheid, direct gerelateerd aan de exploitatie van speelautomaten in de horeca en in amusementscentra weergegeven. De totale werkgelegenheid daalt. De werkgelegenheid die gepaard gaat met de ontwikkeling, productie en verkoop van speelautomaten is voor 2004 onderzocht. De werkgelegenheid in deze sector is dusdanig klein (76 FTE) dat het getal niet is opgenomen in de grafiek.

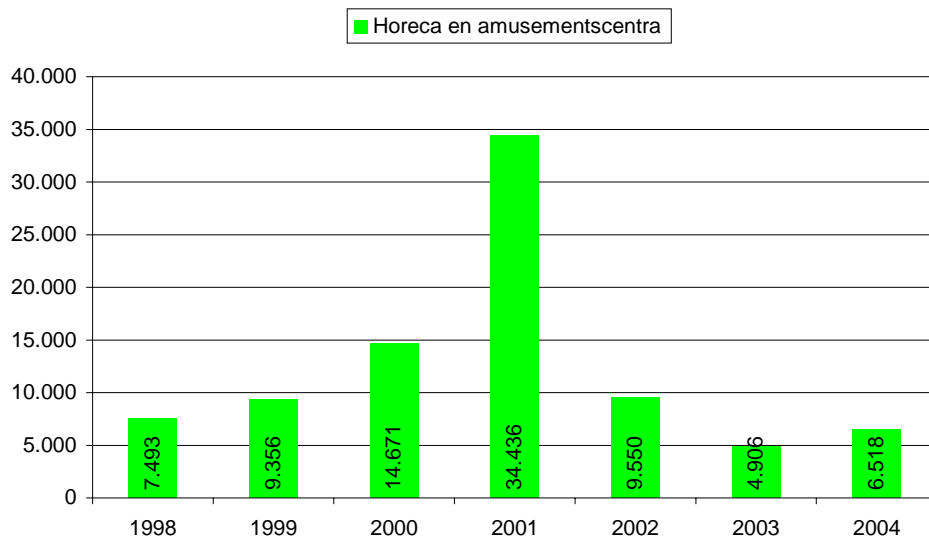

Figuur 17: Werkgelegenheid direct gerelateerd aan de exploitatie van speelautomatenbranche (exclusief ontwikkeling, productie en verkoop) in Nederland (op basis van puntschatting).

Bron: Onderzoek KPMG.

Ontwikkeling, productie en verkoop van speelautomaten

De onderstaande figuur laat zien dat de groei van de verkoop van kansspelautomaten (complete automaten en ombouwkits) tot en met het jaar 2001 sterk is. De piek in 2001 wordt naar alle waarschijnlijkheid veroorzaakt door de invoering van de Nijpels-automaat en de verkoop van Euro-ombouwkits. Na 2001 is er sprake van een nuijleffect in 2002 en vervolgens een teruggang in het aantal verkochte kansspelautomaten, waarbij de verkoop van kansspelautomaten in 2004 iets toeneemt ten opzichte van het voorafgaande jaar. De getallen zijn inclusief de verkoop van meerspelers⁴ (voor meer details zie hoofdstuk 6).

Figuur 18: Weergave van het aantal verkochte kansspelautomaten (complete automaten en kits) inclusief meerspelers in Nederland.

Bron: Onderzoek KPMG

⁴ De verkoopcijfers in het onderzoek over de periode 2001-2003 zijn exclusief de verkoop van meerspelers

A Stuurgroep en onderzoeksteam

De stuurgroep ‘Financiële kengetallen’ van de VAN bestaat uit:

Naam	Organisatie
J.W. Keizer (vz)	Inter Amusement Group
J.W. Wijsman	VAN Speelautomaten Branche-organisatie
Th. van Dijck	JVH gaming BV
R.F. De La Haye	Janshen-Hahnrraths Group

Het team van KPMG dat het onderzoek heeft uitgevoerd, bestaat uit de volgende personen:

Naam	Functie	Email
Geert-Jan van der Snoek	Director	Vandersnoek.geertjan@kpmg.nl
Jeroen Wegkamp	Projectleider	Wegkamp.jeroen@kpmg.nl
Rogier Brand	Adviseur	Brand.rogier@kpmg.nl
Eva van den Heuvel	Adviseur	Vandenheuvel.eva@kpmg.nl